

Asia: VN/11745/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi ympäristövahinkorahastosta

Lausunnonantajan lausunto

Luku 1 Asian tausta ja valmistelu

-

Luku 2 Nykytila ja sen arviointi

-

Luku 3 Esityksen tavoitteet

Teknologiateollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta ympäristövahinkorahastoa koskevaksi laiksi ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Esityksen mukaan ehdotetun korvausjärjestelmän tavoitteena on luoda ympäristön pilaantumisen vaaran aiheuttajien kollektiiviseen taloudelliseen vastuuseen tukeutuva nykyistä kattavampi ja tehokkaasti hallinnoitu toissijainen vastuujärjestelmä, joka ei kokonaisuutena kasvattaisi yritysten maksutaakkaa nykytilaan verrattuna. Nämä tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia.

Esityksen yhtenä tavoitteena on ollut, että valittavan järjestelmän tulee toteuttaa aiheuttaja maksaa -periaatetta. Lähtökohtaisesti tämän tulisi tarkoittaa myös sitä, että nyt esitetystä rahastosta ei korvattaisi sellaisten tahojen vahinkoja, jotka eivät maksa TOVA-maksua. Lakiehdotuksen 14 §:ssä luetelluissa korvattavissa vahingoissa on mukana öljyn ja kemikaalien maa- ja merikuljetustoiminnot. Nämä toiminnot eivät kuitenkaan ehdotuksen mukaan ole rahaston maksajia.

Ympäristövahinkorahaston tulisi olla muuhun lainsäädäntöön perustuvaan vastuuseen nähden toissijainen. Tämä toissijaisuus jää säännöksessä hyvin epäselväksi esimerkiksi suhteessa raideliikenteen harjoittajan vastuuseen.

Rahastosta voisivat tulla korvattaviksi myös tuntemattomien tai selvittämättä jääneiden tekijöiden aiheuttamat vahingot. Rikollisella tai tuottamuksellisella teolla aiheutettuja vahinkoja ei myöskään

ole suljettu pois korvauksen piiristä. Näitäkään tilanteita ei voi pitää aiheuttaja maksaa -periaatteen mukaisina.

Lakiehdotuksen 20 §:n mukaan rahastosta voitaisiin tietyissä tilanteissa myöntää viranomaiselle myös ennakkorvausta. Ennakkorvauksen maksua on esitettyssä muodossaan vaikea pitää hyväksyttävänä toissijaisen vastuuvälineen kehittämisessä. Ehdotuksessa olisi näkemyksemme mukaan muutoinkin tullut tarkastella huomattavasti yksityiskohtaisemmin rajanvetoa ensisijaisten (sis. toiminnanharjoittajan asettamat vakuudet) ja toissijaisten vastuumeکانismien käytössä.

Luku 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

-

Luku 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

Nyt lausuttavana olevan ehdotuksen taustalla on hallitusohjelmakirjaus, jonka mukaan kehitetään toissijaisia vastuujärjestelmiä. Kirjaus ei ole sidottu mihinkään yksittäiseen vaihtoehtoon. Ehdotetulle rahastomallille vaihtoehtoiset mahdollisuudet on kuitenkin sivuutettu esityksessä varsin kevyellä tarkastelulla. Mahdollisia muita vaihtoehtoja olisivat muun muassa valtion talousarviomalli ja pakollisen ympäristövahinkovakuutusjärjestelmän kehittäminen. Vaihtoehtoista ja niiden paremmuusjärjestyksestä olisi syytä tehdä vielä selkeämpi vertailu.

Ehdotettu uusi ympäristövahinkorahasto vaatii valmisteluvaiheessa luonnollisesti huomattavasti voimavaroja. Ehdotuksessa esitettyjen laskelmien mukaan rahaston kulut valmisteluvaiheen jälkeenkin olisivat vuositasolla melko suuria. Tästäkin syystä katsomme, että ehdotetun mallin kokonaisvaltaisempi vertailu suhteessa myös muun muassa valtion talousarvio -perusteiseen järjestelmään olisi tarpeellista.

Luku 8 Lakia alemman asteinen sääntely

-

Luku 10 Toimeenpano ja seuranta

-

Luku 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

-

Lakiehdotus säännöskohtaisine perusteluineen

1 luku Yleiset säännökset (1–5 §)

-

2 luku Ympäristövahinkomaksu (6–12 §)

Lakiehdotuksen 6 § koski vuosittaista ympäristövahinkomaksuvelvollisuutta ja maksun suuruutta. Pykälän 2 momentti on kirjoitettu samalla tavalla kuin ympäristönsuojelulaissa oleva ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan määritelmä. Ilman viittausta ympäristönsuojelulakiin jää hieman epäselväksi, onko määritelmät tarkoitettu keskenään identtisiksi. Säännös jättää joka tapauksessa epäselväksi sen, mitä tarkoitetaan ”toiminnalla”, jonka mukaan maksuvelvollisuus määrittyisi. Esityksen taloudellisia vaikutuksia tarkastelevassa kohdassa todetaan, että rahastoon kannettavista ympäristövahinkomaksuista toiminnanharjoittajille syntyvä taloudellinen rasite on varsin tarkasti ennakoitavissa. Lisäksi todetaan, että maksujen suuruudesta ja kohdistumisesta säädettäisiin laissa täsmällisesti. Näin ei nähdäksemme kuitenkaan ole, vaan vuotuisen maksun määräämisen perusteet ovat ehdotuksessa edelleen epäselvät ja tulkinnanvaraiset. Laitoskokonaisuuden maksujen määräytymisen tulisi olla hyvin selkeä ja yksiselitteinen. Esityksessä olisi syytä myös tarkastella yrityskohtaista maksukattoa.

3 luku Korvaukset ja avustukset (13–23 §)

Lakiehdotuksen 18 §:ssä säädettäisiin korvauksen hakemisesta. Säännöksen mukaan erityisestä syystä voitaisiin määrääjän jälkeenkin tehty hakemus ottaa käsiteltäväksi. Tällaista ”erityistä syytä” on lakiehdotuksen perusteluissa lyhyesti avattu, mutta tarpeettomien muutoksenhakuprosessien ehkäisemiseksi olisi perusteluihin syytä kirjata yksiselitteisemmin kriteerejä sille, milloin tällaisen erityisen syyn katsotaan olevan käsillä.

4 luku Ympäristövahinkorahaston hallinto ja talous (24–31 §)

Lakiehdotuksen 25 §:ssä määritellään rahaston hallituksen koko ja toimikausi. Säännöksen mukaan ympäristövahinkorahaston hallituksessa olisivat edustettuina sen toimialaan liittyvät keskeiset tahot. Esityksen perusteluissa täsmennetään, että esimerkiksi elinkeinoelämän järjestöillä voisi olla edustus hallituksessa. Pidämme tärkeänä, että rahaston hallituksessa olisi jokaisella toimikaudella mukana elinkeinoelämän edustaja.

5 luku Oikaisumenettely ja muutoksenhaku (32–34 §)

-

6 luku Erinäiset säännökset (35–36 §)

-

7 luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (37–40 §)

Lakiehdotuksen 37 §:ssä säädetään lain voimaantulosta. Säännöksen mukaan ennen tämän lain voimaantuloa tapahtuneen vahingon tai ympäristön pilaantumisen torjunta- ja ennallistamiskustannusten korvaamiseen ei sovellettaisi tätä lakia, vaikka vahinko tai ympäristön pilaantuminen ilmenisi vasta lain voimaantulon jälkeen. Tämä on hyvä ja tärkeä säännös, sillä ehdotetulla lailla ei tule olla taannehtivaa vaikutusta eli rahastoa ei tule käyttää vanhojen ympäristöpilaantumistapausten hoitamiseen.

Muita huomioita esityksestä

Muut kommentit esityksestä

Sen lisäksi, mitä olemme edellä nimenomaisesti lausuneet, tuemme Kaivosteollisuus ry:n asiassa antamaa lausuntoa.

Fiskaali Tiina
Teknologiateollisuus ry